

УДК 342.7

ЖИЛЯЄВ І.Б., доктор економічних наук, с.н.с., головний науковий співробітник Інституту вищої освіти НАПедН України.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7118-0254>.

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ НАЦІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ DOI.....

Анотація. Розглянуто сутність міжнародних правових стандартів як правової категорії міжнародного права, принципи їх формування. Досліджено засади міжнародного регулювання обмежень національного правового режиму прав людини. Оглянуто загальні засади впровадження інструменту обмежень національних зобов'язань у сфері дотримання й забезпечення прав людини під час надзвичайних ситуацій. Проаналізовано мінімальні вимоги до застосування національних правових обмежень. Сформульовано базові принципи міжнародних правових стандартів з регламентування встановлення обмежень універсальних прав людини.

Ключові слова: права людини, захист прав, міжнародний правовий стандарт, міжнародне право, правове регулювання, правове обмеження, норма права, механізм правового регулювання.

Summary. The essence of international legal standards as a legal category of international law, the principles of their formation have been considered. The principles of international regulation of limitations of the national legal regime of human rights have been studied. The general principles of the implementation of the tool for limiting national obligations in the field of observing and ensuring human rights during emergency situations have been reviewed. The minimum requirements for the application of national legal restrictions have been analyzed. The basic principles of international legal standards for regulating the establishment of restrictions on universal human rights have been formulated.

Keywords: Human Rights, protection of rights, International Legal Standard, International Law, Legal Regulation, legal restriction, rule of law, mechanism of legal regulation.

Постановка проблеми. Протягом XX-XXI століть формувалось та поступово вдосконалювалось системне бачення прав людини (Human Rights, HR). Важливою для формування цілісної міжнародної універсальної концепції HR стала її інституалізація у вигляді прийняття системи відповідних міжнародних правових актів (International Legal Act, ІЛА), які встановлюють загальний перелік HR, а також універсальні, регіональні та локальні механізми та інструменти їх реалізації.

Сьогодні у світі фактично сформовано основи політики регулювання прав людини. Однак, в надзвичайних ситуаціях продовжують існувати потреби у подальшому проведенні теоретичних досліджень та вивченні практики в формуванні міжнародних правових стандартів HR як в цілому за всією сукупністю HR, так й їх окремих видів.

Метою статті є аналіз міжнародного правового регулювання національної політики забезпечення прав людини та визначення базових принципів міжнародних правових стандартів з регламентування встановлення обмежень універсальних прав людини.

Виклад основного матеріалу.

Джерела міжнародного права прав людини. Система ІЛА HR включає дві основних групи документів. Перша група включає міжнародні універсальні угоди загального обов'язкового характеру: зокрема – Загальну декларацію прав людини (Universal Declaration of Human Rights, UDHR), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR) та Міжнародний пакт

про економічні, соціальні і культурні права (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR). Можна вважати, що кожний конкретний ІЛА по суті є стандартним, оскільки будучи за своєю природою міжнародним договором, прийнятим багатьма учасниками, має високий ступінь правової стабільності. Внесення змін до його тексту передбачає той же самий порядок прийняття, як і базового тексту акту, тобто є досить тривалою процедурою з не зовсім передбачуваним результатом.

Друга група ІЛА HR – це документи, які включають інтерпретації, коментарі чи роз'яснення окремих норм; резолюції, рекомендації та декларації тощо, які схвалюються відповідними уповноваженими міжнародними організаціями. Окреме місце в зазначеній групі займають судові рішення, зокрема – Міжнародного суду (International Court of Justice) та Європейського Суду з прав людини (European Court of Human Rights, ECHR). Судові рішення доповнюють документи квазісудових міжнародних органів, зокрема – комітетів ООН з прав людини, які контролюють національні органи за наступними трьома напрямками: 1) розгляд періодичних доповідей держав щодо заходів з реалізації відповідного договору на національному рівні; 2) здійснення функції інтерпретації договору на основі практики держав у вигляді зауважень загального порядку, а також 3) розгляд індивідуальних скарг на порушення прав і свобод, проголошених у відповідному договорі з боку країни-учасниці (Human Rights Council Complaint Procedure). Фактично сукупність документів зазначеної групи є наслідком та прикладом еволюційного розвитку глобальної концепції, фіксованої в ІЛА HR.

Незважаючи на високий рівень конвергенції національних правових систем з питань регулювання HR, наявні правові, економічні, соціальні особливості і традиції породжують різницю у внутрішньодержавній практиці. Те, що є нормою в одній країні, в іншій може бути визнано як неприйнятне. Тобто глобальна концепція HR імплементується в національних правових системах з урахуванням певних особливостей. Самі національні правові системи в цьому сенсі у сфері реалізації HR, маючи однакові основи, є індивідуальними, несхожими у використанні певного правового інструментарію.

Саме тому, виходячи з концепції “ІЛА HR – живий організм”, уповноважені міжнародні організації реагують на сучасну практику динамічних змін міжнародного права. Еволюційний підхід до міжнародного права в сфері HR ґрунтується, по-перше, на розумінні, що міжнародні зобов'язання держав-учасниць у цій сфері можуть бути імплементовані пізніше, ніж схвалено конкретний ІЛА, або стосовно вужчих питань, а також відображають конкретні позиції держав та практики національного права. В цій технології використовується порівняльно-правовий метод аналізу внутрішньодержавного правопорядку в сфері HR. По-друге, аналізуючи практику реалізації норм конкретного ІЛА, інші міжнародні джерела, уповноважені міжнародні організації можуть виявляти домінуючі тренди (стійкі правові тенденції) і оперативно інтерпретувати ІЛА відповідно до сучасного міжнародного права.

Міжнародними організаціями проведено значну діяльність із залучення країн до участі у відповідних ІЛА. В цих ІЛА сформовано системне бачення структури суб'єктного складу з діяльності із забезпечення HR як в цілому, так за окремими видами HR.

Схвалення структурно-елементного складу глобальної концепції HR, фіксованого в сукупності ІЛА HR, відбувалося одночасно з встановленням повноважень конкретної інституції, нормуванням її основних прав та обов'язків. При цьому важливим сегментом регуляторної політики стала організація системи звітності, контролю та аналізу забезпечення HR на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Варто зазначити, що інституалізація глобальної концепції HR відбувалася, по-перше, через встановлення сукупності HR, формування їх реального забезпечення всіх рівнях

управління. При цьому глобальна концепція HR, зберігаючи незмінною саму ідеологію забезпечення реалізації HR, динамічно розвивається, адаптуючи свою інституційну структуру до вимог сучасності.

Зазначимо, що фактично системою ІЛА сформовано відповідні міжнародні правові стандарти (International Legal Standard, ILS), які динамічно розвивалися протягом XX-XXI століть.

Враховуючи, що ІЛА загальне забезпечення прав людини покладається у першу чергу на органи публічної влади країн-учасниць угод, доцільно розглянути сукупність міжнародних правових стандартів як правової категорії міжнародного права.

Міжнародно-правовий стандарт (International Legal Standard, ILS) як правова категорія. Юридична енциклопедія, визначаючи “стандарт міжнародний” як міжнародно-правові норми і принципи, що закріплюють стандартизовані правила поведінки суб’єктів міжнародного права у тих чи інших сферах міжнародного співробітництва, звертає увагу, що він встановлює певні мінімальні вимоги, дотримуватися яких повинні всі держави. Міжнародні стандарти містяться у міжнародних договорах та інших джерелах міжнародного права, можуть міститися і в документах, не наділених обов’язковою юридичною силою, що приймаються міжнародними організаціями [1].

Мартиновський Д.П. в якості ознак ILS виділив: вони є нормами міжнародного права і визначають відповідну модель правової поведінки; втілені у форму міжнародного договору та є обов’язковими для виконання усіма державами-учасницями; держави вільні у виборі засобів імплементації їх положень; ухвалення нових ILS узгоджується з комплексом чинних міжнародних норм в відповідній сфері; їх зміст є компромісом між суб’єктами, уповноваженими прийняти їх, тобто містять мінімальний рівень вимог до законодавства різних країн [2].

Бобровник Д.О., Борисов Д.О. виділяють наступні ідентифікаційні ознаки ILS: вони встановлюють єдині мінімальні норми і вимоги до правового регулювання суспільних відносин держав-членів міжнародного співтовариства; їх норми мають бути *імплементовані* національними правовими системами; підписання державами відповідних міжнародних угод, що містять ILS, означає взяття ними відповідних зобов’язань з виконання їх норм суб’єктами національного права; їх домінантою є захист людини від незаконних та необґрунтованих дій з боку держави, її органів, посадових та інших осіб, що порушують або обмежують її права; ILS є орієнтиром при регламентації та забезпеченні прав громадян [3].

Таким чином, ILS – це перш за все різновиди міжнародних норм, що є складовими системи норм міжнародного права. Вони сформовані як сукупність загальноновизнаних принципів и норм міжнародного права, що мають імперативний характер їх виконання.

По-друге, в структуру цих стандартів включено частину міжнародних загальних правил, які поки ще не отримали юридичної сили, але у виконанні яких зацікавлена міжнародна спільнота. Зокрема, зазначена інтеграція норм документів передбачена статутами міжнародних організацій (Генеральна Асамблея ООН, МОП, ЮНЕСКО тощо), які мають право схвалювати акти рекомендаційного характеру. З часом відповідні правила можуть стати обов’язковими як норми міжнародного договору чи міжнародного правового звичаю. Таким чином, реалізується практика формування допоміжних документів корпусу HR.

В цілому таким чином забезпечується ефективність сукупності ILS. Зазначимо, що значною мірою сформовані ILS (як кожний з ILS окремо, так й вся сукупність ILS в цілому) мають доктринально-категорійний характер. Для конкретизації ILS, їх практичного застосування, яке відслідковується уповноваженими міжнародними

організаціями, застосовується, зокрема, інструментарій обмеження національних політики регулювання HR.

Особливості встановлення обмежень національного регулювання ILS. Одним з важливих елементів системи ILS є встановлення меж та правил державного (національного) регулювання. Безперечно, міжнародні організації вітають розширення гарантування та підтримки розвитку HR в конкретних країнах. Однак, значною проблемою є регулювання обмежень та заборон конкретних повноважень національних суб'єктів публічної влади щодо реалізації відповідних HR.

Є декілька основних причин необхідності запровадження національного режиму регулювання HR.

По-перше, це є зобов'язанням держави, зафіксованим у майже всіх ІЛА.

“Генеральна Асамблея, проголошує цю Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів Організації, так і серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією” (Преамбула UDHR) [4].

“...кожна держава-учасниця цього Пакту зобов'язується вжити необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур і положень цього Пакту для вжиття таких законодавчих або інших заходів, які можуть виявитися необхідними для здійснення прав, визнаних у цьому Пакті” (ч. 2 ст. 2 ICCPR) [5].

В системі ІЛА зафіксовані чотири базові принципи запровадження обмежень на національному, у першу чергу – на державному рівні: 1) в демократичному суспільстві; 2) встановлені законом; 3) задля забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших людей; 4) з метою забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту.

“При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві” (ч. 2 ст. 29 UDHR) [4].

По-друге, до особливостей системи HR належить взаємозалежність їх одне від одного, що призводить до конкуренції за ресурси між різними видами прав людини. Так, зокрема, Рада ООН з прав людини 6 жовтня 2022 року ще раз наголосила на тому, що “всі права людини та основні свободи, включаючи право на розвиток, є універсальними (universal), неподільними (indivisible), взаємозалежними (interdependent), взаємопов'язаними (interrelated) та взаємодоповнювальними (mutually reinforcing)” [6].

Особливого значення ресурсне забезпечення здійснення HR набуває під час економічних криз або фінансових стресів, коли уряди самостійно формують та реалізують політичні антикризові стратегії відповідно до власних конкретних економічних, соціальних і політичних умов, трендів національного розвитку. Однак, адаптація публічної політики, перш за все – антикризове скорочення бюджетних видатків, має проводитися відповідно до конкретних матеріальних і процедурних зобов'язань в сфері прав людини, що передбачають певні “червоні лінії”, які не повинні перетинатися [7].

По-третє, ООН (разом з іншими міжнародними організаціями) виконують контролюючі функції за станом справ щодо HR в різних країнах.

По-четверте, кожний вид HR має комплексний правовий характер та регулюється різними галузями права.

Розглянемо більш детально деякі міжнародні принципи встановлення національних правових режимів регулювання прав людини. Фактично, сукупність відповідних ILS формує вимоги до національних стандартів забезпечення прав людини, які можна вважати “червоними лініями” (red lines) національного регулювання.

Є кілька загальних підходів до тлумачення зобов’язань держави відповідно до корпусу ІЛА. Так, стаття 31(1) Віденської конвенції про право міжнародних договорів (Vienna Convention on the Law of Treaties) передбачає, що “Договір повинен тлумачитися добросовісно відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об’єкта та цілей” [8]. Цей контекст визначено в статті 31(2) як такий, що включає загальні норми актів міжнародного права, а також інші відповідні угоди та договори. Зазначене важливо, оскільки міжнародних угод і договорів стосовно HR небагато [9]. Саме тому у статті 31(3) зазначено, що “Порядк з контекстом враховуються: а) усяка наступна угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; б) наступна практика застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення; с) будь-які відповідні норми міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками” [8].

Для цілей дослідження важливим є те, що вищезазначена норма також передбачає необхідність включення до корпусу ІЛА офіційних документів, зокрема – загальних коментарів з тлумаченнями правових норм. В цьому сенсі важливим є діяльність Комітету з економічних, соціальних і культурних прав (Committee on Economic, Social and Cultural Rights, CESCR), який періодично актуалізує офіційні позиції шляхом підготовки та опублікування Загальних коментарів CESCR (General comment CESCR, GC CESCR).

Інструментарій міжнародного правового забезпечення універсальних HR включає формування сукупності зобов’язань держав, які підписали та ратифікували відповідні ІЛА, у першу чергу UDHR та ICESCR.

Відповідно до тристоронньої типології, яка часто використовується ООН і правозахисниками для тлумачення природи зобов’язань держави згідно із міжнародним та національним HR законодавством, їх можна концептуально розділити на три зобов’язання щодо HR: 1) поважати (respect); 2) захищати (protect); 3) виконувати (perform) [10].

Так, параграф 41 GC CESCR № 25 застосовує таке формулювання: “Держави-учасниці зобов’язані поважати, захищати та виконувати [HR]” [11].

Перше зобов’язання “поважати” стосується національних HR-політик особисто не порушувати HR-право або не допускати невинуватого втручання в його здійснення. Друге зобов’язання “захищати” є дещо більш обтяжливим, оскільки вимагає, щоб держава не дозволяла третім особам порушувати HR. Нарешті, щоб “виконувати” (реалізувати) HR-право, держава повинна забезпечити (сприяти та персонально на всіх рівнях публічної влади забезпечувати), щоб різні ресурси, інфраструктура та необхідне фінансування були доступні для повної реалізації HR, зокрема – для іноземців.

Сам інструмент регулювання національної HR-політики має два аспекти. У першому випадку, коли держава в повному обсязі провела процедуру приєднання до конкретного ІЛА (підписала та ратифікувала), виконання ІЛА має відбуватися автоматично, у повному обсязі. Однак, є випадки часткового приєднання до ІЛА, які варто розглянути.

ICESCR підписали 174 країни, з яких 170 є повноправними державами-учасницями; однак Палау, Коморські Острови, Куба та Сполучені Штати Америки підписали, але не ратифікували Конвенцію. У такому випадку, як зазначає Н. Hannum:

“Незважаючи на те, що Загальна декларація прав людини є політичним документом, а не юридично обов’язковим договором, Міжнародний суд ООН і держави-учасниці розглядають її як частину звичайного міжнародного права, що означає, що вона є обов’язковою навіть для тих держав, які не ратифікували її” [12]. Крім того, країна, яка підписала, але не ратифікувала ICESCR, як і раніше зобов’язана статтею 19 с) Віденської конвенції не діяти так, щоб порушити об’єкт і цілі цього договору.

Дещо інакше обґрунтовується використання тих ІЛА, які держави не підписували чи не ратифікували. Так, Європейський Суд з прав людини (European Court of Human Rights, ECHR), розглядаючи справу “Demir and Baykara v. Turkey”, велику увагу приділив Європейській соціальній хартії (ст. 5 і 6 якої Туреччина не ратифікувала), в якій відповідач (Туреччина) заявив, що при оскарженні його позиції не можна посилалися на ті міжнародні договори, які держава не ратифікувала, оскільки при тлумаченні не можуть створюватися нові зобов’язання, які не передбачені в Конвенції. У своєму висновку ECHR у справі “Demir and Baykara v. Turkey” заявив, що “державі необов’язково ратифікувати всю сукупність договорів, про які йдеться у справі, що розглядається” [13]. Для ECHR “достатньо, щоб документи, що розглядаються у справі, вказували на безперервність процесу розвитку принципів і норм, що діють у міжнародному праві (або внутрішньодержавному праві) більшості держав-членів Ради Європи, і свідчили про те, що сучасна міжнародна спільнота займає єдину позицію у відповідній сфері” [14].

Велика практика ECHR показує, що здійснюючи свій правовий аналіз загальної основи міжнародних норм, він ніколи не брав до уваги особливості їх правової природи та не проводив різницю між джерелами міжнародного права на підставі того, підписані чи ратифіковані відповідні ІЛА державами чи ні.

На практиці реалізація конкретного глобального / національного HR-зобов’язання конкурує за обмежені ресурси з іншими HR-зобов’язаннями, тобто спостерігається конкуренція публічних політик з забезпечення зазначених HR одне з одним. З цієї причини зобов’язання держав щодо ICESCR підлягають вимогам поступового виконання, викладеним у статті 2(1): держави повинні “зобов’язуватися вживати заходів індивідуально та через міжнародну допомогу та співпрацю, особливо економічні та технічні, максимально використавши наявні ресурси, з метою поступового досягнення повної реалізації прав, визнаних у цьому Пакті, за допомогою всіх належних засобів, включаючи, зокрема, прийняття законодавчих заходів” [15].

У Загальному коментарі до статті 2 CESCR роз’яснив, що держави зобов’язані вжити зазначених прогресивних кроків протягом “розумного, короткого періоду часу” (п/ 2) і що це зобов’язання “передбачає не лише законодавчі заходи, а й адміністративні, фінансові, виховні, соціальні та інші заходи, включаючи судові засоби захисту” (п. 7). При цьому: “Держави-учасниці повинні вжити заходів, максимально використавши наявні ресурси, для повної реалізації HR” (п. 10). Для цілей зобов’язань за ICESCR уточнюється, що “наявні ресурси” слід тлумачити як такі, що включають ресурси, доступні в результаті міжнародного співробітництва, і що заможніші країни мають особливе зобов’язання надавати допомогу менш процвітаючим [16]. CESCR також зазначив, що ці зобов’язання пропорційні ресурсам, які є в розпорядженні держави, таким чином, чим більше доступних ресурсів, тим більші зобов’язання згідно з ICESCR (п. 13) [15]. Хоча повна реалізація HR може бути досягнута поступово, кроки до цього мають бути зроблені негайно або протягом достатньо короткого періоду часу. Такі кроки мають бути зваженими, конкретними та цілеспрямованими з використанням усіх належних засобів, включаючи прийняття законодавчих та бюджетних заходів.

Деякі зобов'язання, однак, настільки важливі, що становлять виняток із цього правила і повинні виконуватися негайно, незалежно від наявних ресурсів. Це включає зобов'язання згідно зі статтею 2(2) ICESCR щодо користування НР, зазначеними в цьому документі, без дискримінації. Таким чином, пункт 25 Загального коментаря нагадує нам, що “держави-учасниці несуть негайне зобов'язання усунути всі форми дискримінації щодо окремих осіб і груп під час користування ними ЄСКП” [15].

Таким чином, сама сукупність ІЛА, а особливо – сукупність наступних актів “м'якого права”, що мають рекомендаційний характер, сформували систему захисту НР з використанням міжнародних правових стандартів, в яких динамічно розвивається система інструментарію (механізмів та інструментів) реалізації НР. Ця система еволюціонує відповідно до нових завдань політичного та соціально-економічного розвитку на глобальному, регіональних та національних рівнях.

Особливості регулювання НР в надзвичайних ситуаціях. Незважаючи на те, що система, що описана вище, більш-менш стабільно регулюється на міжнародному рівні в звичайних умовах, нові проблеми виникають з регулюванням НР в надзвичайних ситуаціях. Особливо ця проблема актуалізувалась з пандемією КОВІД-19 (2021-2023) та початою 24.02.2022 року широкомасштабною російською агресією проти України.

Зазначимо, що основи регулювання НР в надзвичайних ситуаціях встановлено у міжнародному праві, у відповідних ІЛА. Так, ICCPR в ст. 4 передбачає можливість відступати від зобов'язань у сфері дотримання й забезпечення прав людини під час надзвичайних ситуацій, але при дотриманні низки вимог. По-перше, мова йде про офіційне оголошення про встановлення надзвичайного стану в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою; по-друге, держава може вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань тільки такою мірою, якою це диктується гостротою стану; по-третє, такий відступ можливий лише за умови, що ці заходи не є несумісними з іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження [5].

Відзначається, що введення режиму воєнного стану передбачає суттєву перебудову функціонування всієї держави, кардинальні зміни всієї системи правовідносин, що існують в суспільстві. При цьому, якщо правовідносини мирних часів достатньо досліджені, питання їх особливостей в часи дії воєнного стану є недостатньо розробленим, на сьогодні – надзвичайно актуальні. Це пов'язано перш за все з тим, що наукові доробки нещодавно могли ґрунтуватися лише на теоретичних моделях [17].

У ст. 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначається, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, держава може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота стану, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Але, на відміну від ICCPR, де вказується на певні винятки із права відступати від зобов'язань, передбачених цим міжнародним документом доволі абстрактно, що може призводити до певної суб'єктивності розуміння, Конвенція у ст. 15 чітко й недвозначно вказує, які права не підлягають обмеженням за будь-яких умов. Мова йде про заборону катування та заборону рабства, заборону тримання особи в підневільному стані, а також права, сформульованого як “жодного покарання без закону”. Ці права є абсолютними, вони не підлягають обмеженню за жодних умов, у тому числі й під час дії режиму воєнного стану. Усі інші права людини підлягають правомірному обмеженню, що включає в тому числі й повідомлення державою міжнародних інституцій із цього приводу. Про це йде мова в ст. 4 ICCPR, де передбачається, що держава повинна негайно інформувати інші

держави, за посередництвом Генерального секретаря ООН, про положення, від яких вона відступила, і про причини, що спонукали до такого рішення, а також має повідомити про дату, коли вона припиняє такий відступ. Аналогічна вказівка міститься і в ст. 15 вищезазначеної Конвенції, де встановлюється, що використовуючи право на відступ від своїх зобов'язань, держава у повному обсязі інформує про вжиті нею заходи і причини їх вжиття, а також про час, коли такі заходи перестали застосовуватися, а положення Конвенції знову застосовуються повною мірою [18].

При цьому CЕССР вважає, що потенційно регресивні антикризові заходи вважатимуться прийнятними лише у випадках: а) тимчасовості: застосовуються лише доти, доки вони необхідні; б) законності: спрямовуються на кінцеву мету захисту всієї сукупності прав людини; с) необхідності: є виправданими за результатами ретельного розгляду інших менш обмежувальних альтернатив; d) розумності, оскільки обрані кошти є найбільш підходящими та здатними досягти законної мети; е) пропорційності: тому, що проведення будь-якої іншої політики або нездатність діяти будуть більш згубними для здійснення економічних, соціальних і культурних прав; f) недискримінаційності та здатності пом'якшувати нерівність, яка може виникнути в періоди криз; а також виключають непомірно великий вплив на права соціально не захищених осіб та груп; g) мінімального захисту основного змісту економічних, соціальних та культурних прав; засновані на прозорості та справжній участі груп, на які впливають запропоновані заходи та альтернативи; h) реальності процедур контролю та забезпечення відповідальності [19].

Висновки.

Основними принципами міжнародних правових стандартів є регламентування встановлення обмежень універсальних прав людини: 1) цілеспрямованість: встановлення обмежень відповідно до певних цілей; 2) законність: встановлення обмежень виключно на підставі закону; 3) пропорційність встановлюваних обмежень та цілей, відповідно до яких вони вводяться; 4) недискримінаційність: недопущення обмеження права і свободи людини через стать, національність, мову, віросповідання, соціальне походження, майновий стан тощо; 5) конкретність: наявність вичерпного переліку підстав для встановлення обмежень права на життя та права на свободу; 6) допустимість встановлення обмежень прав певної професійної чи соціальної групи осіб; 7) особливість обмеження прав і свобод людини в умовах надзвичайного стану: а) неприпустимість запровадження додаткових обмежень на окремі права людини (на життя, свободу віросповідання тощо); б) допустимість запровадження додаткових обмежень деяких прав людини (допустиме обмеження права на фізичну свободу).

Використана література

1. Савчук К.О. Стандарти міжнародні. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Українська енциклопедія. 2003. Т. 5: П–С. С. 615.
2. Мартиновський Д.П. Міжнародні правові стандарти в конституційному праві України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 19 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/48876/1/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%94.%D0%9F.pdf>
3. Бобровник Д.О., Борисов Д.О. Міжнародні правові стандарти та їх роль у формуванні глобалістського потенціалу територіальної спільноти. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 6. С. 17-18. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2021.06.02>.

